

Юридичні науки

УДК 342

Алиєва Аліса Відадіївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Алиева Алиса Видадиивна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Alyieva Alisa

Student of the

Yaroslav Mudryi Law University

Науковий керівник:

Червякова Олена Борисівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЄЮ В УКРАЇНІ
ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ДИДЖИТАЛИЗАЦИЕЙ В УКРАИНЕ
PRINCIPLES OF DIGITALIZATION MANAGEMENT IN UKRAINE

***Анотація.** У статті розглянуто концепцію "розумного міста" на прикладі м. Харкова й визначено досягнення у деяких сферах її забезпечення. Встановлено, що концепція "розумне місто" поєднує в собі запровадження інноваційних технологій в комунальні служби міст для підвищення їх ефективності, а також прозорість відносин між міською владою, бізнес-структурами та громадськістю. Особливу увагу приділено повноваженням органів місцевої влади м. Харкова щодо сприяння реалізації концепції "розумне місто", за основу якої взято досвід м. Амстердама.*

Ключові слова: розумне місто, діджиталізація, концепція, електронне урядування, онлайн-ресурс.

Аннотація. В статті розглянуто концепцію "умного міста" на прикладі м. Харків та визначено досягнення в деяких сферах її забезпечення. Встановлено, що концепція "умний місто" поєднує в собі впровадження інноваційних технологій в комунальні служби міст для підвищення їх ефективності, а також прозорість відносин між міською владою, бізнес-структурами та громадськістю. Особливу увагу приділено повноваженням органів місцевої влади м. Харків на сприяння реалізації концепції "умний місто", на основі якої взято досвід м. Амстердама.

Ключевые слова: умный город, диджитализация, концепция, электронное управление, онлайн-ресурс.

Summary. The article considers the concept of "smart city" by example. Kharkiv and identified achievements in some areas of its provision. It is established that the concept of "smart city" combines the introduction of innovative technologies in municipal services to increase their efficiency, as well as the transparency of relations between the city authorities, business structures and the public. Particular attention is paid to the powers of local authorities in Kharkiv to promote the implementation of the concept of "smart city", which is based on the experience of Amsterdam.

Key words: smart city, digitalization, concept, e-government, online resource.

Постановка проблеми. Кожна людина у повсякденному житті стикається з невеличкими проблемами. До таких можна віднести, зокрема, черги у центрах надання адміністративних послуг, житлово-комунальних закладах, банках, службах соціального захисту тощо, або елементарне

нерозуміння щодо графіку руху транспортних засобів. Саме на вирішення таких проблем спрямована концепція "розумне місто".

Мета статті полягає у розгляді інноваційних змін управління процесами життєзабезпечення м.Харкова у світлі концепції "розумне місто" через призму повноважень Кабінету Міністрів України, Міністерства цифрової трансформації України та, безпосередньо, Харківської міської ради та її Департаменту цифрової трансформації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вивченні концепції "розумне місто" не лише в межах надання адміністративних послуг (деякі з яких дійсно можна отримати дистанційно (вдома), але й виходячи з необхідності осучаснення життя українців шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій. В цьому аспекті в умовах впровадження концепції KharkivSmartCity, особливої актуальності набуває вивчення та використання досвіду м. Амстердама з огляду на роль в цьому процесі як органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування. Тим більше, що в умовах сьогодення в Україні практично відсутні наукові дослідження такої концепції на прикладі будь-якого обласного центру, в тому числі й такого, як м. Харків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема дослідження є достатньо новою як в українському суспільстві, так і у науковій сфері, через наявну обмаль глибоких наукових праць, присвячених особливостям впровадження та методам, які необхідно застосовувати для реалізації концепції "розумне місто". Серед наявних досліджень, які стосуються саме вивченню концепції "розумне місце" можливо виділити, зокрема, роботи: А. М. Пінь та О. А. Андрієнко, які вивчали теоретичні засади "розумного міста"; І. А. Жукович, Т. М. Мужанова та О. М. Яковенко, якими досліджувалися технологічні особливості впровадження такої концепції; А. М. Позднякова, Л. Побоченко та Ю. Шваюк які репрезентували позитивний іноземний досвід в цій царині; Р. М.

Небесного, О. В. Мацюка, О. В. Тура, А. О. Касича, Р. М. Федоряка, А. П. Собяніної щодо взаємодії між технічними та соціальними факторами в процесі запровадження концепції «розумне місто» тощо.

Виклад основного матеріалу. Взагалі поняття "розумне місто" не є новим у сучасному світі, оскільки вже в 1990-х роках низка європейських країн почала замислюватися над можливістю автоматизації більшості суспільних процесів з метою спрощення різноманітних операцій населення в певних сферах життєдіяльності. Втім, саме для України, даний термін є новим. Адже хоча питання запровадження "розумного міста" розглядалися в нашій державі не один рік, відчутний крок для їх розвитку було зроблено лише після 8 листопада 2017 року, тобто з моменту схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації. Тим самим Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) реалізував функції, покладені на нього Конституцією України, а також Законом "Про Кабінет Міністрів України" щодо ухвалення концепцій у відповідних сферах суспільного життя. В даному випадку йшлося про забезпечення впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в усі сфери суспільного життя з метою підвищення доступності електронних державних сервісів та рівня технічної освіченості населення, особливо людей похилого віку [4]. Тож саме в цій Концепції вперше було застосовано термін "розумне місто" для визначення такого інструмента електронної демократії, як електронні платформи.

Вже у січні 2018 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 67-р схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації. В цій Концепції було визначено таке поняття, як "цифровізація", тобто певний механізм економічного зростання за допомогою якого реалізується позитивний вплив сучасних технологій на ефективність,

результативність, вартість та якість усіх суспільних сфер сучасної життєдіяльності [5].

Поряд з поняттям "цифровизація" у вітчизняному соціумі широко використовується поняття "діджиталізації", проте, у жодному нормативно-правовому акті його не закріплено. Звернувшись до Словника сучасної української мови та сленгу "Мислово", можна з'ясувати, що діджиталізація - це процес позитивних змін у всіх сферах суспільного життя, використання яких пов'язане із застосуванням цифрових технологій [13]. Таким чином, можна зробити висновок, що поняття "діджиталізація" визначає певний процес, а "цифровизація" – засоби, інструментийого забезпечення.

Необхідно зазначити, що активні кроки щодо використання ІКТ задля покращення суспільного життя, спрощення проведення елементарних технологічних операцій та розробки концепцій "розумного міста", наближених до норм та стандартів європейських країн, розпочалися лише у червні 2019 року. По-перше, було затверджено план заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019-2020 роки, одним із завдань якої стало створення умов для досягнення високого рівня участі громадян у процесі державного управління через популяризацію інструментів електронної демократії, а також формування навичок для їх використання [5].

По-друге, у вересні 2019 року в системі органів державної влади було створено новий центральний орган - Міністерство цифрової трансформації України (далі - Мінцифри). На Мінцифри, як центральний орган виконавчої влади у сфері цифровизації, покладається забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері відкритих даних, взаємодії мережевих систем на базі уніфікованих інтерфейсів, впровадження електронних послуг та цифрової грамотності громадян [3]. Основним "поштовхом" для його створення стала заява новообраного

Президента України про створення електронного сервісу (так званого "Держава у смартфоні") [12]. Цей меседж було реалізовано шляхом запровадження нового мобільного додатку "Дія", який дав змогу звичайним українцям постійно мати при собі електронний документ, який надає їм спеціальний статус. На сьогоднішній день у "Дії" відображено два документи - водійське посвідчення та свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, що значно полегшує життя водіїв.

Також, слід відзначити той факт, що створення спеціалізованого Міністерства значно розширило коло функцій та повноважень, які покладаються на профільне Міністерство та інші органи виконавчої влади, а також та місцевого самоврядування в досліджуваній сфері. Зокрема, Мінцифри покликане забезпечити: 1) впровадження концепції смарт-сіті органами місцевого самоврядування, 2) погодження та координацію регіональних програм розвитку інформатизації, 3) здійснення функцій з адміністрування електронних інформаційних ресурсів, 4) сприяння впровадженню у державних та місцевих органах технологій цифрових трансформацій. Також Положенням про Міністерство цифрової інформації України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 856 від 18 вересня 2019 року, на органи місцевої влади покладено обов'язок розробити стратегії діджиталізації регіонів та приведення у відповідність діючих нормативно-правових актів, відповідно до вимог законодавства [3].

Так, 27 листопада 2019 року на 31-й сесії Харківської міської ради прийнято нову редакцію Положення про Департамент цифрової трансформації Харківської міської ради (далі - Положення та Департамент). Зазначеним Положенням закріплено основні завдання Департаменту, зокрема: реалізація та формування місцевої політики у наступних напрямках діджиталізації: цифрового розвитку та економіки, електронного урядування та демократії, розвитку інформаційного суспільства, цифрових навичок та прав громадян, відкритих даних,

розвитку місцевих електронних інформаційних ресурсів, запровадження електронних послуг (сервісів), розвитку телекомунікаційних технологій та зв'язку тощо [10].

Необхідно зауважити, що діджиталізація у м. Харкові вже не перший рік реалізується органами місцевої влади та місцевого самоврядування, тобто задовго до прийняття загальнодержавної Концепції. Першим іміджевим проектом став "Smartcity", на підставі якого впроваджуються новітні технології у сфері життєдіяльності обласного центру. Спочатку запровадження його мета полягала у підвищенні рівня розвитку туризму, проте, в подальшому така стратегія переросла у комплексний план розвитку Харкова як розумного міста. На його виконання протягом 2018-2019 року запроваджено: 1) Єдину електронну систему даних, які надають можливість населенню отримувати певні відомості з реєстрів. Проте такі документи не мають юридичної сили, оскільки такий спосіб їх отримання законодавчо не затверджений. В наступних планах -надання населенню м.Харкова змоги отримувати довідки, виписки або витяги з електронних реєстрів, фізично знаходячись вдома, при цьому економлячи свій час; 2) Проект QR-кодів "7 чудес Харкова". Такі коди знаходяться на пластикових табличках у найвідоміших місцях Харкова. За допомогою мобільного пристрою можна обрати мову спілкування та здійснити перехід на сторінку обраногооб'єкта;

Найважливішою програмою у м. Харкові є концепція "Безпечне місто", яка передбачає цілодобове спостереження за найбільш вразливими об'єктами інфраструктури. За допомогою камер відеоспостереження, здатних фіксуватибудь-які правопорушення, пошкодження або псування майна, яке перебуває у комунальній або приватній власності, є можливість автоматичного розпізнання події та передачі інформації до правоохоронних органів.

Зазначимо, що на сьогоднішній день м.Харків є найголовнішим стратегічним містом в Україні, де готуються найкваліфікованіші кадри у сфері інформаційних технологій. Саме це місто демонструє приклад глибоких і якісних структурних змін економіки в бік кластеризації (тобто, отримання та групування статистичних даних у різних сферах суспільного життя з метою подальшої оптимізації процесів). Створені кластери в сферах ІТ, політехнічної інженерії, авіаційного виробництва, формується туристичний кластер в форматі SmartCity, де м.Харків позиціонується як сучасний європейський центр ділового туризму [9].

У SmartCityKharkiv впроваджуються нові ефективні технології в усіх сферах суспільного життя – від управління містом й удосконалення структури його економіки, реалізації проектів з енергоефективності та переходу на нові екологічно чисті види палива – до найпростіших зручних у побуті речей, таких як зарядні пристрої для електромобілів на муніципальних парковках, єдиний електронний квиток та багато іншого.

З метою розробки та запровадження інноваційних проектів дослідження новаторських ідей в Україні і світі, акумуляції успішних харківських ініціатив для обміну із іншими регіонами, 17 жовтня 2018 року було створено комунальну установу Офіс реформ міста Харкова (далі - Офіс). Вже у листопаді 2018 року, в рамках відкриття зазначеної установи, у Харкові представили перший український "мобільний паспорт", який надає змогу ідентифікації людини лише за допомогою Mobile ID. Тобто, запроваджено можливість використання сім-картки мобільного телефону для підтвердження своєї особистості при користуванні рядом електронних сервісів не лише на регіональному, але й на державному рівні.

На Експокогресі “Бізнес для розумних міст”, який проходив з 29 по 31 січня 2019 року в м. Києві, представники Kharkiv IT Cluster та Офісу Реформ міста презентували концепцію KharkivSmartCity представникам європейської платформи AmsterdamSmartCity. В подальшому така

концепція отримала високу оцінку з боку експертів заходу і з метою Оскільки платформа AmsterdamSmartCity визнана як одна з найефективніших та найпровідніших у всьому світі, з метою подальшого проведення ефективних реформ в рамках діджиталізації міста Харкова, АнілБалГОбінд – засновник boutiquefirm і довірений радник AmsterdamSmartCityPlatformStrategy запропонував місту Харкову створити Цільову Операційну Модель.

Не дивлячись на те, що Офіс достатньо молода організація, вже за декілька місяців своєї діяльності було побудовано архітектуру та структуру цифрової трансформації. На сьогоднішній день основним партнером Офісу є Мінцифри, результатом спільної діяльності з яким стало активне планування реалізації багатьох проектів у м. Харкові, а також визначено статус останнього як першого пілотного міста з цифрової трансформації у країні [11].

Слід також зауважити, що концепція “розумне місто” передбачає не лише підвищення культури містата “міських відносин” у розвитку суспільства: вона становить сукупність інформаційних та комунікаційних технологій, спрямованих на управління комунальним майном. Проте, Харківська міська влада вкладає в це поняття ще й екологічність міста на кшталт Амстердаму, де люди мають можливість покуштувати за кошти, отримані внаслідок сортування пластикового сміття, а потім посидіти на лавці у парку, яку було надруковано на 3D-принтері зі сміття.

Саме для досягнення таких результатів за розпорядженням від 29 березня 2019 р. Харківського міського голови створено робочу групу з розробки проекту стратегії розвитку м. Харкова на 2020-2030 роки «Харків: ідеї для міста - місто для людей». Розробку такої концепції заплановано до вересня 2020 року [6].

Не дивлячись на відсутність затвердженої стратегії розвитку, 13 грудня 2019 року відбулась офіційна презентація Департаменту цифрової

трансформації Харківської міської ради на якій, спільно із представниками Офісу, було визначено п'ять основних напрямків співпраці. Такими визначеними напрямками діджиталізації є: Кабінет Харків'янина, Програма цифрової грамотності, E-Health (електронне здоров'я), Cashless(безготівкові розрахунки) та CityDashboard (уся інформація м. Харкова в одному за стосунку).

На сьогоднішній день у представників Офісу достатньо сміливі плани на майбутнє, серед яких: 100 тисяч харків'ян протягом одного року пройдуть курси з цифрової грамотності; така ж кількість мешканців вже користуються е-кабінетом харків'янина, а також - надання 1 млн. послуг он-лайн. Необхідно зазначити, що діджитал-команда Офісу планує втілити такі плани у життя вже протягом найближчого року [11].

На впровадження концептуальних засад «розумного міста» спрямований меморандум про співробітництво Харківської міськради із компанією «Київстар», яким передбачено використання інфраструктури і даних мобільного оператора в транспортних та інших послугах; створення пілотних розробок у сфері електронних платежів і управління в міському транспорті, цифровій ідентифікації на міських порталах та інших напрямках «SmartCity» з використанням інфраструктури і даних мобільного оператора [9].

Певні очікування покладаються і на меморандум про співпрацю Харківської міськради з ТОВ «Майкрософт Україна», яким передбачено здійснення аналізу управління програмним забезпеченням міської ради; підтримка стартапів, які беруть участь у smart-city-проектах з включенням їх в програму «Microsoft forStartups»; потенційне введення хмарних сервісів Microsoft для спільної роботи, аналітики та планування проектів. До побудови «розумного» міста у Харкові вже приєдналися компанії «Vodafone», «Huawei», «HewlettPackard», «Cisco», та ін.

Висновки. Аналіз досвіду м. Харкова з розбудови концепції “розумного міста” дає змогу зробити висновок щодо обсягу функцій та повноважень органів державної влади в процесі запровадження такої концепції. Так, Кабінет Міністрів України, як найвищий колегіальний орган виконавчої влади в нашій державі, забезпечує процедуру ухвалення стратегій розвитку у різних сферах суспільного життя, зокрема, у галузі цифровізації. Головним органом державної влади в даній сфері є Мінцифри, діяльність якого безпосередньо спрямована на реалізацію державної політики у сфері діджиталізації й запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сфері публічного управління, реалізації концепції електронної держави.

Втілення в життя безпосереднього результату діджиталізації покладається на органи місцевого самоврядування. На прикладі реалізації повноважень Харківської міської ради розглянуто впровадження концепції “розумне місто”, як складника концепції електронної держави.

Література

1. Конституція України // ВВР, 1996. № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.
3. Про Міністерство цифрової трансформації України: Положення, затвержене постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 року № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п>.
4. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження № 797-р від 08 листопада 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-р>.

5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження № 67-р від 17 січня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.
6. Про створення робочої групи з розробки проекту стратегії розвитку міста Харкова на 2020-2030 роки «Харків: ідеї для міста - місто для людей»: Розпорядження міського голови № 44 від 29 березня 2019 року. URL: <http://kharkiv.rocks/reestr/677052>.
7. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Міністерства та Комітету трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/>.
10. Положення про Департамент цифрової трансформації Харківської міської ради, прийнятого на підставі Рішення Харківської міської ради Харківської області № 1824/19 27 листопада 2019 року. URL: <http://kharkiv.rocks/reestr/682813>.
11. Офіс реформ Харкова. Офіс управління проектами міста. URL: <https://reformkharkiv.com>.
12. Держава у смартфоні: Зеленський зібрав на Банковій експертів із е-послуг // Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2720454-derzava-u-smartfoni-zelenskij-zibrav-na-bankovij-ekspertiv-iz-eposlug.html>.
13. Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово». URL: <http://myslovo.com>.